

डॉ. सकीना इ. ह. खान, विभागप्रमुख

पर्शियन शिका आणि भारतीय संस्कृती जपा !

१३ व्या शतकापासून १९ व्या शतकापर्यंत फारसी भारताची राज्यभाषा होती. त्यामुळे सर्व भारतीय भाषांमध्ये कमीजास्त प्रमाणात अनेक फारसी शब्द आढळतात. आधुनिक मराठीत देखील पदोपदी फारसी शब्द आढळतात. काही संस्कृत शब्दांत फारसीचे साम्य आढळते.

१८५७ मध्ये जेव्हा मुंबई विद्यापीठाची स्थापना झाली तेव्हा फारसी अधिकृत व ऊच्चभू लोकांची भाषा म्हणून ओळखली जात होती. मुंबई विद्यापीठात फारसीचे अध्ययन सुरवातीपासून चालू आहे. १९९३ मध्ये विद्यापीठात पर्शियन विभाग अस्तित्वात आला. त्याआधी तो "परदेशी भाषा" विभागाचा भाग होता. सामान्य माणसाला पर्शियन भाषा शिकता यावी म्हणून पर्शियन विभागाने पर्शियनचे प्रमाणपत्र, पदविका व प्रगत पदविका इत्यादी अभ्यासक्रम सुरु केले व या अभ्यासक्रमांना भरघोस प्रतिसाद मिळत आहे. तसेच पर्शियन भाषेत एम. ए. सारखा पदव्युत्तर व पी. एच. डी . सारखे संशोधनपर अभ्यासक्रम देखिल पर्शियन विभागातर्फे राबविले जातात.

पूर्वकाळात भारतात पर्शियन हि न्यायालयीन भाषा होती, त्यामुळे, आधुनिक भारतीय भाषांमध्ये कायदा ह्या संकल्पने साठी प्रचलित असलेले शब्द फारसी आहेत. भारताची अनेक कालपर्यंत राज्यभाषा असल्याने भारतीय इतिहासाच्या संशोधनाची अनेक साधने उदा. मध्ययुगीन नाणी, शिलालेख व कागदपत्रे फारसीत उपलब्ध आहेत. त्यामुळे मध्ययुगीन इतिहासाच्या अभ्यासकांना फारसीच्या अध्ययनाची अत्यंत गरज भासते. आयुर्वेद, प्राचीन भारतीय खगोलशास्त्र, भारतीय तत्वज्ञान व पुराणे, संस्कृत साहित्य, पंचतंत्र इत्यादींचे फारसीभाषेत अनुवाद उपलब्ध आहेत. त्यांचा भारतीय संस्कृतीच्या युरोपीय अभ्यासकांना उपयोग झालेला आढळतो. अश्याप्रकारे फारसी भाषेत भारतीय संस्कृतीचे खोलवर प्रतिबिंब पडलेले जाणवते म्हणून तिचा अभ्यास भारतात चालू राहिला पाहिजे. पर्शियन विभागाने यास अनुरूप अभ्यासक्रम विद्यार्थ्यांना उपलब्ध करून दिला आहे. भारतीय पाककृती, चित्रपटातील संवाद व संगीतात फारसी भाषेचे फार मोठे योगदान आहे. भारताचा इराणशी व्यापार चालत असल्याने फारशी भाषांतरकारांना मागणी आहे. तसेच नव्या राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणाने फारशीला भारतातील एका अभिजात भाषेचा दर्जा दिला आहे.

पर्शियन विभागाचे विद्यार्थी शाळा, विद्यालये, महाविद्यालये, इराण कल्चर हाऊस, इराण कॉन्सुलेट, मुंबई, मिस्ट्री ऑफ एक्सटर्नल अफेअर्स, इराण, यू ट्यूब, भाषांतर एजन्सिस अशा विविध ठिकाणी कर्यरत आहेत. पर्शियन विभागाची माहिती <https://mu.ac.in/departement-of-persian> या संकेतस्थळावर उपलब्ध आहे.

(लेखिका पर्शियन विभागाच्या विभागप्रमुख आहेत)